

නව ධර්ම සාහිත්‍යයේ භාෂා ලක්ෂණ පිළිබඳ සරල විග්‍රහයක්

පනාමුරේ චන්ද්‍රිම හිමි

මහායාන බෞද්ධයන් අතර ජනප්‍රියත්වයට පත් ධර්ම සාහිත්‍යයක් ලෙස නව ධර්ම සාහිත්‍යය හැඳින්විය හැකිය. ඒවා වෛපුලය යන විශේෂ නාමයෙන්ද හැඳින්වේ. විපුල යන පදයේ තද්ධිත ස්වරූපය වන මෙම වදනෙහි අර්ථය වන්නේ සවිස්තරව සාකච්ඡා වන පුපුල් මාතෘකා යන්නයි.¹ එහෙත් ඇතැම් විටෙක එහි වචනාර්ථය ද නොතකා එයට මහා යන්නක් ද එකතු කොට මහා වෛපුලය සූත්‍ර නමින් ද හඳුන්වා ඇත. වෛපුලය යන්නට අපරනාමයක් වශයෙන් වෛතුලය, වෛදලය යන නාමයන් ද වෙයි. මහායානය දක්ෂිණ භාරතයේ ව්‍යාප්ත වී යාමේදී එකී නම්වලින් ව්‍යවහාර වන්නට ඇතැයි පිළිගැනෙයි.²

අසංග ආචාරවරයාට අනුව වෛපුලය, වෛදලය, වෛථුලය, යන නාම පර්යාය වෙයි. "වෛපුලය කතමත් බෝධි සත්වපිටක සම්ප්‍රයුක්තම් භාෂිතම් යදුවානේ උපමාන ධර්මාණාම් තුලනාභාවත."³ මෙයින් අදහස් වන්නේ බෝධිසත්ත්ව පිටකය හා බැඳුණු දේශනයයි. එනම් සියලු සත්ත්වයින්ට හිත සුව පිණිස වූ දේශනාවයි. සත්ත්වයා සසර ගමන සිදු කරීමට හේතුවන සියලු කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන හෙයින් මෙම ධර්මය වෛදලය නමින් ද හඳුන්වයි. එසේම මහායාන ධර්මය හා සමාන කළ හැකි අන්කිසි ධර්මයක් ලොව නොපවතිණ බැවින් වෛතුලය නම් වන බවද පැවසෙයි.

මෙම සූත්‍ර ධර්මයන් එකින් එක ගෙන ඒවායේ භාෂා ලක්ෂණ ථේරවාද බුදු සමයේ සූත්‍රාගත භාෂා ලක්ෂණ සමග සංසන්දනය කිරීම මෙම ලිපියේ පරමාර්ථයයි.

අෂ්ට සාහස්‍රිකා ප්‍රඥා පාරමිතා සූත්‍රයේ භාෂා ලක්ෂණ

අෂ්ට සාහස්‍රිකා ප්‍රඥා පාරමිතා සූත්‍රයෙහි දක්නට ලැබෙන භාෂා ලක්ෂණ මූලික බුද්ධ දේශනාව වශයෙන් සැලකෙන ථේරවාද සූත්‍ර සමග සමීපවන බවක් දක්නට ලැබෙයි. මෙම සූත්‍රය බුදුරදුන් වෙනත් තැනක දී දේශනා කළ ධර්මයක් වාර්තා කරන අයුරින් රචනා කර තිබේ. ඒ අනුව ආරම්භය ථේරවාද සූත්‍ර ක්‍රමයට ම වේ. "ඒවං මයා ශ්‍රැතම් ඒකස්මිත් සමයේ හගවාන් රාජගාහේ විහරතිස්ම" පෙළ සූත්‍ර ආරම්භ වන්නේ "ඒවං චේ සුතං ඒකං සමයං හගවා සාවත්ථීයං විහරති ජේතවනේ" යනුවෙනි.

ක්ෂීණාශ්‍රව රහතත් වහන්සේ පිළිබඳ දැක්වෙන තැන්හි "කෘතකෘතෘ: කෘතකරණීයෝර් අපභාතභාරෝර් අනුප්‍රාප්තස්වකාර්යෝ: පරික්ෂිණ භවසංයෝජනෝ: සමාස් සුවිමුක්ත චිත්තෝ:"⁴ යනුවෙන් දැක්වෙයි. එය පෙළදහමට අනුව ඉතිවුත්තක පාළියේ නිබ්බානධාතු සූත්‍රයේ "කතමාව හික්ඛවේ උපදිසේසා නිබ්බානධාතු ඉධ හික්ඛවේ හික්ඛු අරහා හෝති. බිණාසවෝ, වුසීතවා, කතකරණීයෝ, ඕහිතභාරෝ, අනුප්පත්තසදත්ථෝ, පරික්ඛිණ භවසංයෝජනෝ සම්මදඤ්ඤා විමුත්තෝ" යනුවෙන් දැක්වේ.

අෂ්ට සාහස්‍රිකා ප්‍රඥා පාරමිතා සූත්‍රය මුල මැද අග යහපත් වූ අනන්‍ය ප්‍රතිපදාවකැයි සඳහන් වන්නේ මෙසේය. "ස ධර්මං දේශයතිස්ම ආදොකලයාණං මජ්ඣාකලයාණං පර්යවසානේ කලයාණං ස්වර්තං සුවාසඤ්ජනං කේවලපරිපුර්ණං පරිශුද්ධං පර්යවදානං බ්‍රහ්මචර්යං සංප්‍රකාශයතිස්ම"⁶ මෙය පෙළෙහි දැක්වෙන්නේ "සෝ ධම්මං දෙසේති ආදීකලයාණං මජ්ඣකලයාණං පර්යෝසානේ කලයාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කේවලපරිපුර්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචර්යං පකාසෙති"⁷ යනුවෙනි.

බෝධිසත්ත්වවරයා ස්ධන්ධ පඤ්චකය ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණය කළ යුතු ආකාරය අෂ්ට සාහග්‍රිකාවේ දැක්වෙන්නේ මෙසේය. "න රූපේ ස්ථානව්‍යං න වේදනායාං න සංස්කාරේෂු න විඤානේස්ථානව්‍යම්" යනුවෙනි. මෙය පාලියෙහි දැක්වෙන්නේ "රූපස්මි නිබ්බින්නදති සඤ්ඤාය නිබ්බින්නදති සංඛාරේෂු නිබ්බින්නදති විඤ්ඤාණස්මි නිබ්බින්නදති" වශයෙනි. එවැනි තවත් යෙදුම් කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

- ප්‍රකාතිශ්චිත්තස්‍ය ප්‍රභාශ්වරා - පහස්සරමීදං භික්ඛවේ චිත්තං.
- ඒවමුක්තේ ආයුෂ්මාන් ශාරිපුත්‍රා ආයුෂ්මන්තං සුභුතිං ඒතද් අවෝචන්- ඒවං චුත්තේ ආයස්මා සාරිපුත්තෝ ආයස්මන්තං සුභුතිං ඒතදවෝච.
- තත් කස්‍ය හේතෝ? - තං කිස්ස හේතු?

පැරණි සංවාදයිලී භාෂා ශෛලිය මෙහිදී දැකිය හැකිය. "ආයුෂ්මාන් ශාරිපුත්‍ර ආහ. කතං තරහි තේ හගචන් සංවිද්‍යන්තේ? හගචාන් ආහ. යථා ශාරිපුත්‍ර න සංවිද්‍යන්තේ තථා සංවිද්‍යන්තේ."

අෂ්ට සාහග්‍රිකා ප්‍රඤා පාරමිතා සූත්‍රය අවසන් වන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ප්‍රතිත්‍යසමුත්පාද ධර්මය සිහිපත් කරමිනි. ඒ මෙසේය.

"යේ ධර්මා හේතුප්‍රභවා
හේතුස්තේෂාං තථාගතෝ භ්‍යවදන්
තේෂාංච යෝ නිරෝධ
ඒවං වාදී මහාශමණෝ"10

යන ගාථාවෙනි, පෙළෙහි මෙය දැක්වෙන්නේ මෙසේය.

"යේ ධම්මා හේතුප්පභවා
තේසං හේතු තථාගතෝ ආහ
තේසංච යෝ නිරෝධෝ
ඒවං වාදී මහාසමණෝ"11 යනුවෙනි. මේ ආකාරයට අෂ්ට

සාහග්‍රිකා ප්‍රඤා පාරමිතා සූත්‍රයේ භාෂා ලක්ෂණ හදුනාගත හැකිය.

සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රයේ භාෂා ලක්ෂණ

සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රයේ භාෂා ලක්ෂණ විමසා බැලීමේදී මූලික බුද්ධ දේශනා වන ථේරවාද සූත්‍ර වල ආභාසය බෙහෙවින්ම ලබා ඇති බව දක්නට ලැබෙයි. වෙනත් තැනකදී ඇසූ ධර්මයක් නැවත දේශනා කරන පරිද්දෙන් සූත්‍රය ආරම්භ වේ එනම් "ඒවං මයා ශ්‍රුතම්" යනුවෙනි. පාලි සූත්‍ර වලද ආරම්භය දක්නට ලැබෙන්නේ "ඒවං මේ සුතං" යනුවෙනි.

සද්ධර්මපුණ්ඩරික සූත්‍රය මූල මැද අග යනපත් වූ අනන්‍ය වූ ප්‍රතිපදාවකැයි සඳහන් වන්නේ මෙසේය. "ස ධර්මං දේශයතිස්ම ආදේශකල්‍යාණං මධ්‍යකල්යාණං පරියවසානේ කල්‍යාණං ස්වරථං සචඤ්ජනං කේවලපරිපුර්ණං පරිශුද්ධං පරියවදානං බ්‍රහ්මචරියං සංප්‍රකාශයතිස්ම"12 මෙය පෙළෙහි දැක්වෙන්නේ "සෝ ධම්මං දේසෙති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣේකල්‍යාණං පරියෝසානේ කල්‍යාණං සාන්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කේවලපරිපුර්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියාං පකාසෙති"13 යනුවෙනි.

"බහුජන භිත්‍යා බහුජන සුඛාය ලෝකානුකම්පායෙ මහතෝ ජනකාසාර්ථාය භිත්‍යා සුඛාය දේවානංච මනුෂ්‍යානංච" යන යෙදුම පෙළෙහි දැක්වෙන්නේ "බහුජන භිත්‍යා බහුජන සුඛාය ලෝකානුකම්පාය අත්ථාය භිත්‍යා සුඛාය දේවමනුස්සානං" යනුවෙනි. දෙවැනි ධර්මවක්‍ර දේශනාව වශයෙන් සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රය දක්වා ඇත්තේ මෙසේය. "පුර්වං හගචතා වාරාණාසාය සෘෂිපතනේ මෘගදායේ ධර්මවක්‍රං ප්‍රචර්තනං ඉදං පුනර් හගචතා අනුත්තරං ද්විතීයං ධර්මවක්‍රං ප්‍රචර්තනං"14 ථේරවාද පිළිගැනීම අනුව පෙළ දහමෙහි දෙවැනි ධර්ම වක්‍ර දේශනාවක් ගැන සඳහන් නොවන අතර බුදුරදුන්ගේ මංගල ධර්ම දේශනාව වන ධම්මච්චක්කප්පචන්තන සූත්‍රයේ ඉහත යෙදුම් දක්නට ලැබෙයි. "බාරාණසියං ඉසිපතනේ මීගදායේ අනුත්තරං ධම්මචක්කං පචන්තිතං අප්පචිවන්තියං"15 ආදී

වශයෙනි. මෙබඳු තවත් යෙදුම් බෝහෝමයක් සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රයෙන් හමුවේ.

දෙවැනි පරිවර්තයෙහිදී තථාගතයන් අවබෝධ කරගත් සර්වඥතාව පහසුවෙන් වටහා ගැනීමට අපහසු බව දැක්වෙන්නේ මෙසේය. "අප් ඛලු භගවාන් ශාරිපුත්‍ර ආමන්ත්‍රයතේස්ම ගම්භිරං ශාරිපුත්‍ර දුර්දභං ශාරිපුත්‍ර දුරනුබෝධං බුද්ධඥානං සර්වඥතා ඥානං තථාගතෙර් අර්හත්භි:"¹⁶ යනුවෙනි. මෙය පෙළෙහි දැක්වෙන්නේ පටිච්චසමුත්පාද ධර්මයේ ගැඹුරු බව බුදුරදුන් විසින් ප්‍රකාශ කරන පරිද්දෙනි. "අප් ඛෝ භගවා සාරිපුත්තං ආමන්තේසි ගම්භිරෝවායං ආයස්මන්තං සාරිපුත්ත දුද්දසං සාරිපුත්ත දුරනුබෝධො"¹⁷ යනුවෙනි. තෙවැනි ඔහුපමා පරිවර්තය ආරම්භයේදී ශාරිපුත්‍ර හිමියන්ගේ පාපෝච්චාරණය පහත අයුරින් දැක්වේ. "අප් ඛලු ආයුෂ්මාන් ශාරිපුත්‍රස් තස්‍යාං චේලායාං තුෂ්ට උදග්‍ර ආත්තමානා: ප්‍රමුදිතා: ප්‍රීති සෞම්‍යනසාජාතෝ යේන භගවාන්ස් තේනාංජලිං ප්‍රණම්‍ය භගවතෝ අභිමුඛෝ. භගවන්තං ඒව ව්‍යවලෝකයමානෝ භගවන්තං ඒතද් අවෝචත්."¹⁸ යන්න පෙළ දහමට අනුව දැක්වෙන්නේ "අප්ඛෝ ආයස්මා සාරිපුත්තෝ තස්මිං චේලායං තුච්චෝ උදග්ගෝ අත්තමනෝ පමුදිතෝ සෝමනස්සජාතෝ යේන භගවා තේනාඤ්ජලිං පණාමෙන්වා භගවන්තං අභිවාදෙන්වා... භගවන්තං ඕලෝකයමානෝ."¹⁹ යනුවෙනි.

සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රයේදී බුදුන් වහන්සේ විසින් ශාරිපුත්‍ර හිමියන්ට පෙර බෝධිසත්වයෙකුට කළ ප්‍රතිඥාව සිහි කර දෙන අයුරු "භගවන් ආයුෂ්මන්තං ශාරිපුත්‍රං ඒතද් අවෝචත්. අසා සදේවකසා ලෝකසා පුරතා: සමාරකසා සග්‍රමණබ්‍රාහ්මනිකායා: ප්‍රජායා: පුරතා:"²⁰ යන පාඨය දම්සක් පැවැතුම් සූත්‍රයෙහි සඳහන් වන්නේ "අථාහං භික්ඛවේ සදේවකේ ලෝකේ සමාරකේ සබ්‍රාහ්මකේ සස්සමණබ්‍රාහ්මණීයා පජාය සදේවමනුස්සාය" වශයෙනි.

"යාවදේව අසා කේවලසා මහතෝ දු:ධකන්ධසා සමුදයෝ හවති" යන පාඨය "යාවදේව අස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස

සමුදයෝ හෝති." යනුවෙන් පෙළෙහි දැක්වේ. මෙබඳු තවත් බොහෝ සූත්‍ර පාඨවල සමානතා දක්නට ලැබෙයි. තවත් එබඳු යෙදුම් කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

"අනුත්තරා සමයක් සම්බෝධිං අභිසම්බුද්ධාන්තේ "

"අනුත්තරං සම්මා සම්බෝධිං අභිසම්බුද්ධො"

"පුර්වං භගවතා වාරාණසායාං සෘෂිපතනේ මාගදායෙ ධර්ම වක්‍රං ප්‍රචර්තිතං" = "ඒතං භගවතා බාරාණසීයං ඉසිපතනේ මිගදායේ අනුත්තරං ධම්මචක්කං පචත්තිතං."

"ආයුෂ්මන්තං ශාරිපුත්‍රං ඒතද් අවෝචත්." = "ආයස්මා සාරිපුත්තෝ ඒතදවෝච."

"භගවාන් ඒතදවෝචත් " = "භගවා ඒතදවෝච."

"ඒවමුක්තේ භගවාන් ආයුෂ්මන්තං ශාරිපුත්‍රං ඒතද් අවෝචත්. සාධු සාධු ශාරිපුත්‍ර ඒවමේතච්ඡාරිපුත්‍ර ඒවමේතද් යථා වදසි" = "ඒවං උක්තේ භගවා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ඒතදවෝච. සාධු සාධු සාරිපුත්ත ඒවමේතං සාරිපුත්ත ඒවමේතං"

"ආයුෂ්මාන් මහාකාශ්‍යපෝ භගවන්තං ඒතද් අවෝචත්" = ආයස්මා මහාකස්සපෝ ඒතදවෝච"

පාලි සංස්කෘත කරගැනීමට ගත් උත්සාහයද මෙහිදී දක්නට ලැබේ. ඇතැම් විට ඒවා අව්‍යක්ත යෙදුම් බවට පත්ව ඇත. නිදසුන් මෙසේය.

- භොන්ති = භොන්ති
- භික්ෂවාති = භික්ඛවෝති
- කුර්චික් = කුඛබ්ඛංසු
- තේෂාංපි = තේසංපි
- ගංගාවාලිකා = ගංගාවාලුකාං
- ප්‍රකාශෙන්ති = පකාසෙන්තා
- මඤ්ජු ශිරි = මඤ්ජු සිරි

- වේතංපරිචිතර්කමාඥාය = වේතාපරිචිතක්කමඤ්ඤාය.
- ආදිප්ප්පතාගාරාස් = ආදිත්තස්මිං අගාරසමිං

සද්ධර්මපුණ්ඩරික සූත්‍රය අවසන් වන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ප්‍රතිත්‍යසමුත්පාද ධර්මය සිහිපත් කරමිනි. එය බොහෝ ප්‍රසිද්ධ යෙ ධම්මා හෙතුප්පහවා යන ගාථාවයි.

ලලිත විස්තරයේ භාෂා ලක්ෂණ

ලලිත විස්තර දේශනාවෙහි දක්නට ලැබෙන පැරණි භාෂා ලක්ෂණ අනුව බුදුදහම මහායානයට පරිවර්තනය වන අවධියක මෙය රචනා වූ බව වටහා ගත හැකි සාධක සපයයි. ලලිත විස්තරය රචනා කිරීමේදී ථේරවාදී සූත්‍ර ක්‍රමය අනුගමනය කළ බවට එහි අන්තර්ගත රචනා ශෛලිය තුළින් ද පැහැදිලි වෙයි. "ඒවං මයා ශ්‍රැතමි. එකස්මිං සමයේ හගවාන් ශ්‍රාවස්තාං විහරතිස්ම ජේතවනේ නාථපිණ්ඩදසාරාමේ"²¹ යන ආරම්භය මූලික බුද්ධ දේශනාව සේ සැලකෙන ථේරවාද සූත්‍ර වල දක්නට ලැබෙන්නේ "ඒවං මේ සූතං ඒකං සමයං හගවා සාවස්තියං විහරති ජේතවනනේ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමේ" යනුවෙනි. එබඳු වූ තවත් යෙදුම් මෙහිදී හමුවේ.

- "අථ ඛලු භික්ෂවෝ " = "අථ ඛෝ භික්ඛවෝ"
- "තස්මින් ඛලු පුතා සමයේ " = "තස්මින් ඛෝ පන සමයේ "
- "අථ ඛාලෝවායුෂ්මානන්දා යේන හගවාන්ස් තේනාංජලිං පුණමා හගවාන්තමේතදවෝචන්" = "අථ ඛෝ ආයස්මා ආනන්දෝ යේනහගවා තේනාඤ්ජලිං පණාමෙත්වා හගවන්තං ඒතදවෝච."
- "අථ ඛලු රාජා... ව්‍යාකරණං ශ්‍රැත්වා සන්තුෂ්ථ උදග්‍ර ආත්තමනාප්‍රමුදිතා ශ්‍රිත්‍රි සෙෂමනස්සාජාතා උත්ථායාසනාද් ඛෝධිසත්ත්වසාවරණයෝ ප්‍රතිපතෝමාං

ගාථාමභාෂන." = "අථඛෝ රාජා... ඛ්‍යාකරණං සුත්වා තුට්ඨෝ උදග්ගෝ අත්තමනෝ පමුදිතෝපිතිසෝමනස්ස ජාතෝ හගවන්තං ගාථාය අප්ප්ඛමාසි.

- "අථ ඛලු හගවාන්ස්තාං වේලායාම්මාං ගාථාමභාෂන " = "අථ ඛෝ හගවා තස්මිං වේලායං ඉමං ගාථං අභාසි. "
- "ගම්හිරං දුරදුරං සුක්ෂමං ධර්මචක්‍රං ප්‍රචර්තිනමි" = "ගම්හිරං දුද්දසං දුරනුඛෝධං ධම්මචක්කං පචත්තිතං."

පාළි සුත්තනිපාතයේ අට්ඨක පාරායණ වග්ගවල වෛදික භාෂාවත් පාළි භාෂාවත් අතර වූ පැරණි පාළි භාෂාව දක්නට ලැබෙන්නා සේ ලලිත විස්තරයේද සංස්කෘත භාෂාවත් අතර වූ මිශ්‍ර භාෂාවක් දක්නට ලැබේ. වාග්වේදීන් විසින් මේවා ගාථා භාෂා ලෙස හඳුන්වනු ලැබේ.²² පද්‍ය පාඨවල පාළි භාෂාවත් සංස්කෘත භාෂාවත් අතර වූ මිශ්‍ර සංස්කෘත භාෂා ලක්ෂණ වලට නිදසුන් කිහිපයක් මෙසේ දැක්විය හැකිය.

"නාව" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය හා සංස්කෘත ස්වරූපය "නව" වේ. "සාව" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය "සවෙ" යනුවෙන් ද, සංස්කෘතයේ සවෙ යනුවෙන්ද යෙදේ. "රොදමාන" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය එයම වන අතර සංස්කෘත ස්වරූපය "රුදමාන" වේ. "තෝ" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය "තෝ" වන අතර සංස්කෘත ස්වරූපය "තාය" වේ. "යාමි" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපයත් සංස්කෘත ස්වරූපයත් "යාමේ" වේ. "ධාරෙන්ති" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපයත් සංස්කෘත ස්වරූපයත් "ධරන්ති" වේ. "ලභෙන්"පාලි හා සංස්කෘත ස්වරූපය "ලාභෙන්" වේ. "අප්පරසා" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය "අප්පරායෝ" වන අතර සංස්කෘත ස්වරූපය "අප්පරසා" වේ. "රාතිඵ" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය "රත්තියං" වන අතර සංස්කෘත ස්වරූපය "රාත්‍රියමි" වේ. "දානවරියා" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය එයම වන අතර සංස්කෘත ස්වරූපය "දානවරියා" වේ. "තුරියෙහි" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය එයම වන අතර සංස්කෘත ස්වරූපය "තුරියෙහාය" වේ. "ඉස්ත්‍රී" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය "ඉත්ථී"

වනඅතර සංස්කෘත ස්වරූපය "ස්ත්‍රී" වේ. "රතන" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය එයම වන අතර සංස්කෘත ස්වරූපය "රත්න" වේ. "ශුක්ල" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය "සුක්ක" වන අතර සංස්කෘත ස්වරූපය "ශුක්ල" වේ. "ශුණිත්වා" යන්නෙහි පාලි ස්වරූපය "සුත්වා" වන අතර සංස්කෘත ස්වරූපය "ශ්‍රුත්වා" වේ.

මේ ආකාරයට ලලිත විස්තරයේ සඳහන් වන භාෂා ලක්ෂණ අවබෝධ කරගත හැකිය.

ලංකාවතාර සූත්‍රයේ භාෂා ලක්ෂණ

ලංකාවතාර සූත්‍රය ආරම්භ වන්නේ "ඒවම් මයා ශ්‍රැතම්. ඒකස්මින් සමයේ ලංකාපුරි ගිරිමලයේ" යනුවෙනි. පෙළ සූත්‍ර ද "ඒවං මේ සූතං ඒකං සමයං භගවා" යනුවෙන් ආරම්භ වේ. එබඳු භාෂා ලක්ෂණ බෝහෝමයක් මෙහි දක්නට ලැබේ.

- "තේනහි මහාමතේ ශාණු සාධුව සුස්ථුව මනසි කුරු භාෂිෂ්‍යෙ අහං"
"තේනහි මහාමති සුණාථ සාධුකං මනසි කරෝථ භාසිස්සෙය්‍යං"
- "භගවාස් තස්‍ය ඒතද් අවෝචති" = "භගවා තස්ස ඒතදවෝච"
- "කිං භගවාස් තථාගතෝ අර්හන් සමයක් සම්බුද්ධෝ නිත්‍යා උතාහෝ අනිත්‍යා ?" = "කිං භගවා තථාගතෝ අරහං සම්මා සම්බුද්ධෝ නිච්චං උදාහු අනිච්චං ?"
- "තත් කස්‍ය හේතෝ" = "තං කිස්ස හේතු"
- "උත්පද්‍යමානා උත්පද්‍යතේ" = "උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති."
- "සාධු සාධු මහාමතේ යතස් ත්වං ඒවං ප්‍රභාෂිතා" = "සාධු සාධු මහාමතේ යතෝ ච බෝ ත්වං භාසිතං" ආදී වශයෙනි.

- ලංකාවතාර සූත්‍රය ද අවසන් වන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාද ධර්මය සිහිපත් කරමිනි.

ස්වර්ණප්‍රභාෂ සූත්‍රයේ භාෂා ලක්ෂණ

ස්වර්ණප්‍රභාෂ සූත්‍රයද ආරම්භ වන්නේ ථේරවාද සූත්‍ර ආරම්භ වන ක්‍රමයටමය. එහෙත් පද්‍යයෙන් එය සඳහන් වීම විශේෂ ලක්ෂණයකි.

"අථ බලු කෞණ්ඩිණ්‍යා බ්‍රාහ්මණෝ සන්තුෂ්ඨ උදද ආත්තමනා ප්‍රමුදිතා ප්‍රීති සෞම්‍යතස්‍යජාතං උත්ථායාසනාද් බෝධිසත්ත්වස්‍ය වරණයෝ ප්‍රතිපතෝමාං ගාථාමභාෂත."23 = අථබෝ කෞණ්ඩිණ්‍යා බ්‍රාහ්මණෝ තුට්ඨෝ උදග්ගෝ අත්තමනෝ ප්‍රමුදිතෝ පීතිසෝමනස්ස ජාතෝ භගවත්තං ගාථාය අජ්ඣතාසි."

"අථ බලු භගවාත් තස්‍යාං වේලායාම්මා ගාථා අභාෂතේ." = "අථ බෝ භගවා තස්මිං සමයේ ඉමං ගාථාං අභාසි."

ස්වර්ණප්‍රභාෂ සූත්‍රය අවසන් වන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාද ධර්මය සිහිපත් කරමිනි. එය මෙතෙක් දක්වන ලද සූත්‍රයන් හා සමාන වෙති.

"තස්‍යාං වේලායාම්මා ගාථා අභාෂත" = "තස්මිං සමයේ ඉමං ගාථාං අභාසි"

"අථ බලු සමන්තභද්‍රෝ බෝධිසත්ත්වෝ...විභජන් විස්තාරයන් දේශයන් උත්තානිකුර්වන්" = "අථ බො සමන්තභද්දො බෝධිසත්තෝ... විභජති විඤ්චාරයති දෙසෙති උත්තානිකරොති"

"සන්ප්‍රකාශයන් = සංපකාසෙති." "
"ලෝකමනුස්සරන් = ලොකමනුත්තරං"
"නාහිජානාමි" = "නාහිජානාමි "

“කතමාන් දශ?” = කතමෙ දස?”

“අථ ඛලු සුධනා භාෂ්ටි කුෂ්ටි උදග්‍රා ආත්තමනා ප්‍රමුදිතා ප්‍රිතිසෙග්‍රමනසාජාතෝ = අථ ඛො සුධනො තුට්ඨො උදග්ගමානසො අත්තමනො ප්‍රමුදිතො ප්‍රිතිසෝමනස්සජාතො.”

ප්‍රාදුර්භවන්” = “පාතුරහෝසි ”

“තසාමේව ලෝකධාතො ප්‍රසන්නගාත්‍රෝ මානිතා පුප්‍රිතා තථාගතෝලෝකෙ උදපාදී” = තස්මිං යෙව ලොකෙ පසන්නගතො මානිතො පුප්‍රිතො තථාගතොලොකේ උදපාදී තත් කිං මනාසි කුලපුත්‍ර ? = තං කිං මඤ්ඤසිකුලපුත්ත ?

“න ඛලු ඒවං දෘෂ්ටව්‍යම් = න ඛො පන එවං දට්ඨබ්බං”

තෙන කාලේන තේන සමයේන = තෙන ඛො පන සමයෙන

“ තසාං වේලායම්මා ගාථා අභාෂත” = තස්මිං වේලායං ඉමං ගාථං අභාසි”

“තෙන ච සමයෙන” = තෙන ඛො පන සමයෙන”

ඉදමචෝචද්භගවානාත්තමනා භාෂිතමභ්‍යන්දන්ති=භගවා අත්තමනො එතදචෝච භාසිතං අභිනන්දන්ති.

තථාගත ගුභ්‍යක සූත්‍රයේ භාෂා ලක්ෂණ

මෙම සූත්‍රයේ දැක්වෙන භාෂා ලක්ෂණද ථේරවාද සූත්‍රයන්ට සමාන වේ. නිදසුන් කිහිපයක් මෙසේ දැක්විය හැකිය.

එවං මයා ශ්‍රැතම් = ඒවං මෙ සුතං.

තත් තසා හේතෝ = තං කිස්ස හේතු

තසාං වේලායම්මා ගාථා අභාෂත = තස්මිං වේලායං ඉමං ගාථං අභාසි. ආදී වශයෙනි.

සමාධිරාජසූත්‍රයේ භාෂා ලක්ෂණ

සමාධිරාජ සූත්‍රය ද සෙසු මහායනසූත්‍ර ධර්ම මෙන් ම ථේරවාද සූත්‍ර ආරම්භ වන අයුරින්ම ආරම්භ කෙරෙන අයුරු දක්නට ලැබෙයි. “ඒවං මයා ශ්‍රතම් එකස්මින් සමයේ භගවාන් රාජග්‍රහේ විහරතිස්ම ගධුකුටෙ පර්වතේ” ආදී වශයෙනි. මෙය රචනා කිරීමේදී ථේරවාද සූත්‍රවල ආභාසය ලබා ඇති බව අන්තර්ගත භාෂා ලක්ෂණ තුළින් පැහැදිලි වෙයි.

• මෙහි අර්භත්වය පැවසෙන තැන්හි යෙදී ඇති විශේෂණ පද සමූහය ථේරවාද ක්‍රමයෙහිම භාෂාත්මක පරිවර්තනයක් පමණකැයි සිතිය හැකිය. “අර්භන් ක්ෂිණාශ්‍රව්‍ය නිශ්ක්ලේශෝ වශිභුතා සුවිමුක්ත චිත්තං සුවිමුක්ත ප්‍රඥා ආජානේයෝ මහානාගා කාතකාත්‍ය කාතකරණීයෝ පභ්‍යතභාරෝනුප්‍රාප්තස්වකාර්ථා පරික්ෂිණභවසංයෝජන? සමාග්ඥානසුවිමුක්තචිත්තා සර්ව චේතෝවශිපරමප්‍රාප්තා ශ්‍රමණා” මෙය පෙළෙහි දැක්වෙන්නේ මෙසේය. “අර්භන්තෝ බිණාසචෝ සුවිමුක්තචිත්තෝ සුවිමුක්තපඤ්ඤෝ අජානේයෝ මහානාගෝ කතකිච්චෝ කතකරණීයෝ අපභ්‍යතභාරෝ අනුප්පත්ත සදත්තෝ පරික්ෂිණභවසංයෝජනෝ සුවිමුක්තචිත්තෝ”²⁴ යනුවෙනි. තවත් එබඳු යෙදුම් පෙළෙහි එන යෙදුම් සමග සමාන වන අයුරු පෙන්වා දිය හැකිය.

- අථ ඛලු භගවාංස් චන්දප්‍රභං කුමාරභුතමේතදචෝචත්” - අථ ඛෝ භගවා චන්දපභං කුමාරං එතදචෝච.”
- “අථ ඛලු භගවා තසාං වේලායං චන්දප්‍රභං කුමාරභුතං ගාථාභිරධාභාෂත.” = අථ ඛෝ භගවා තායං වේලායං චන්දප්පභං කුමාරං ඉමං ගාථං අභාසි.”
- “භගවාන්තමේතදචෝචත්” - “භගවා ඒතදචෝච.”
- “තේතෝපසංක්‍රමාත් උපසංක්‍රමා” - තේනුපසංකමති තේනුපසංකමිත්වා.”

- "දශමේ කුමාර අනුශංසා: පරිශුද්ධ ශීලසා බෝධිසත්වසා මහාසත්වසා කතමේ දශ?" - දස ඉමේ කුමාරෝ ආනිසංසා පරිශුද්ධ සීලස්ස බෝධිසත්තස්ස මහාසත්තස්ස කතමේ දස?"
- "භාවයිතවෝ බහුලීකර්තව්‍යා:" - "භාවිතෝ බහුලීකතෝ."
- "තේන කාලේන තේන සමයේන සෝඡදත්තෝ නාම තථාගතෝ අර්හත් සමාස්ස සම්බුද්ධෝ ලෝකේ උදපාදි. විද්‍යාවරණ සම්පන්නා: සුගතෝ ලෝකවිදනුත්තරා: පුරුෂදමාසාරථී: ශාස්තා දේවානාංව මනුෂ්‍යානාංව බුද්ධෝ භගවාන්." - "තේන බෝ පන සමයේන සෝස දත්තෝ නාම තථාගතෝ අරහං සම්මාසම්බුද්ධෝ ලෝකේ උදපාදි. විජ්ජාවරණ සම්පන්නෝ සුගතෝ ලෝකවිදු අනුත්තරෝ පුරිසදම්ම සාරථී සත්ථා දේවමනුස්සානං බුද්ධෝ භගවා."
- අථ බලු භගවානිමාං ගාථා භාෂිත්වා උත්ථායාසනාත් කාලාසම්ච නිවාසා පාත්‍රවිචරමාදාය මහතාහික්ෂුසංසේන සාර්ධං පරිපුර්ණේන. - "අථ බෝ භගවා ඉමං ගාථං භාෂිත්වා උච්ඨායාසනාකාලමේච නිවාසෙත්වාපත්තවිචරමාදාය මහතෝ හික්ඛුසංසේන සද්ධිං පරිපුර්ණේන."

"තත් කසා හේතෝ:" - "තං කිස්ස හේතු" සුත්‍රය අවසන් වන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පාද ධර්මය සිහිපත් කරමිනි.

දශභූමීශ්චර සුත්‍රයේ භාෂා ලක්ෂණ

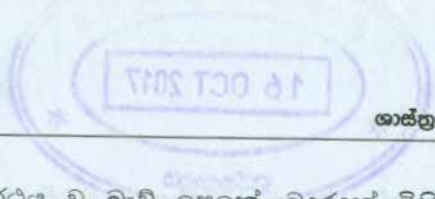
නවධර්ම අතර අතිශය වැදගත් කෘතියක් සේ සැලකෙන දශභූමික හෝ දශභූමීශ්චර සුත්‍රයෙහි අන්තර්ගත වන්නේ බුද්ධත්වය සඳහා බෝධිචර්යාවෙහි යෙදෙන බෝසත්චර්යාකු විසින් සම්පුර්ණ කළ යුතු අවස්ථා හෙවත් භූමි දසයක් පිළිබඳ

විස්තරයකි. වජ්‍රගර්භ බෝසත්තු මෙහි දේශකයා වෙති. බුදුරදුන් දෙව්ලොව වැඩසිටියදී දෙසු ධර්මයක් නැවත වාර්තා කරන අයුරින් පෙළ සුත්‍ර මෙන් ආරම්භය දක්නට ලැබෙයි. ඒ මෙසේය. "එවං මයා ශ්‍රැතම් එකස්මින්සමයේ භගවාන් පරිනිර්මිත වශවර්තිහු දේවභුවනේසු විහරතිස්ම" පෙළෙහි එන එබදු භාෂා ලක්ෂණ ග්‍රන්ථය පුරාවටම දක්නට ලැබෙයි. නිදසුන් කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

- "තේන බලු පුනා: සමයේන තස්මින්තේව... වජ්‍රගර්භං බෝධිසත්වං ගාථාහිගිතේන පරිපාවිජ්ජතිස්ම" - "තේන බෝ පන සමයේන තස්මිං යේච වජ්‍රගර්භෝ බෝධිසත්තෝ ගාථාහිගිතේන පටිපුච්ජති."
- "කිංවාපි හෝ ජනපුත්‍ර" - "කිඤ්ඤවාපි සෝ ජනපුත්ත"
- "අථ බලු තසාං වේලායාං භගවතා:" - "අථ බෝ තස්මිං සමයේ භගවා."
- "තසා වේලායම්මා ගාථා අභාෂත." - "තස්මිං වේලායං ඉමං ගාථං අභාසි."
- "කතමෙර්දශහිං:" - "කතමේ දස?"
- "තත් කසා හේතෝ:" - "තං කිස්ස හේතු." ආදී වශයෙනි.

මේ අනුව ථේරවාදි සුත්‍ර අනුකරණය වෛපුලාස සුත්‍රයන්හි පැහැදිලිව දක්නට ලැබේ. මේවායේ ආකෘතික ලක්ෂණය කෙරෙහි බෞද්ධ ශ්‍රාවක සමාජ විඤ්ඤාණය පුලුල් ලෙස බලපාන්නට ඇතැයි නිගමනය කළ හැකිය. නව ධර්ම පර්යාස සුත්‍ර ශ්‍රාවකයන් අතරට ගෙන යාමේදී ඒ සඳහා නව ප්‍රවේශයක් ගැන අවධානය නොකට සම්ප්‍රදායානුකූල පාලි සුත්‍ර ඉදිරිපත් කළ ආකාරයට නැගුරුවීමේ ප්‍රවනතාව පාලි සුත්‍රයන්ගේ ආකෘතික ලක්ෂණ අනුකරණය කිරීමෙන් අපේක්ෂා කළ බව පෙනේ. නව ධර්ම බුද්ධභාෂිතයැකැයි යන අදහස ශ්‍රාවකයා වෙත ගෙන යාම මෙසේ ආකෘතික ලක්ෂණ අතින් පාලි සුත්‍ර දෙසට නැගුරුවීමේ

පරමාර්ථය වූ බැව් පෙනේ. බුදුරදුන් විසින් කිසියම් තැනකදී දේශනා කළ සූත්‍ර ධර්මයක් නැවත වාර්තා කරන පරිද්දෙන් නව ධර්ම ද ආරම්භ වන අතර අවසන් වන්නේද ථේරවාද සූත්‍රයන්ට සමාන වන අයුරිනි.

ආන්තික සටහන්

1. මාරසිංහ, චෝල්ටර්, ලලිත විස්තරය, ඤාණාපදී, සංස්. ඤාණවීර හිමි, රණසිගල්ලේ, රත්න, ශ්‍රී ගාමිණී, 468 පිටුව.
2. සාසන රතන හිමි, මොරටුවේ, ලක්දිව මහායාන අදහස්, 68 පිටුව.
3. Pralhad Pradhan, Abhidharmasamuccaya of Asanga, 79p.
4. අෂ්ට සාහස්‍රිකා ප්‍රඥා පාරමිතා සූත්‍රය සංස්. වෛද්‍ය පී. එල්. බෞද්ධ සංස්කෘත මූල ග්‍රන්ථ අංක 04 මිටීලා පශ්චාත් උපාධි ආයතනය දර්බංග 1960
5. බුද්දක නිකාය, ඉතිවුත්තක පාළි, ත්‍රි. බු. ජ. මු. 221 පිටුව
6. අෂ්ට සාහස්‍රිකා ප්‍රඥා පාරමිතා සූත්‍රය
7. දීඝ නිකාය, සීලක්ඛන්ධ වග්ගය, ත්‍රි. බු. ජ. මු. 94 පිටුව (මෙම පාඨය සූත්‍ර පිටකයේ බොහෝ තැන්වල ඇත.)
8. අෂ්ට සාහස්‍රිකා ප්‍රඥා පාරමිතා සූත්‍රය
9. මජ්ඣිම නිකාය මජ්ඣිම පණ්ණාසකය අලගද්දුපම සූත්‍රය ත්‍රි. බු. ජ. මු.
10. අෂ්ට සාහස්‍රිකා ප්‍රඥා පාරමිතා සූත්‍රය, සංස්. වෛද්‍ය පී. එල්. බෞද්ධ සංස්කෘත මූල ග්‍රන්ථ අංක 04 මිටීලා පශ්චාත් උපාධි ආයතනය, දර්බංග. 1960, 18 පිටුව
11. මහාවග්ග පාළි, ථේරාපදාන කතා, 53 පිටුව
12. සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රය, සංස්. රාම මෝහන් 89 පිටුව
13. දීඝ නිකාය, සීලක්ඛන්ධ වග්ගය, ත්‍රි. බු. ජ. මු. 94 පිටුව (මෙම පාඨය සූත්‍ර පිටකයේ බොහෝ තැන්වල ඇත.)
14. සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රය, සංස්. රාම මෝහන් 89 පිටුව
15. මජ්ඣිම නිකාය, උපරිපණ්ණාසකය, සච්චවිභංග සූත්‍රය, ත්‍රි. බු. ජ. මු. 294 පිටුව

16. සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රය, සංස්. රාම මෝහන් 110 පිටුව
17. මජ්ඣිම නිකාය, මූල පණ්ණාසකය, ත්‍රි. බු. ජ. මු. පාසරාසී සූත්‍රය 224 පිටුව
18. සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රය, සංස්. රාම මෝහන් 89 පිටුව
19. සංයුක්ත නිකාය, සගාථ වග්ගය, සුදන්ත සූත්‍රය, ත්‍රි. බු. ජ. මු. 213 පිටුව
20. සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රය, සංස්. රාම මෝහන් 96 පිටුව
21. ලලිත විස්තරය, සංස්. වෛද්‍ය පී. එල්. බෞද්ධ සංස්කෘත මූල ග්‍රන්ථ අංක 01 මිටීලා පශ්චාත් උපාධි ආයතනය, දර්බංග. 1958, 01 පිටුව
22. History of Indian Literature, Winternitz, M, vol 2, 327P
23. ස්වරණප්‍රභාෂ සූත්‍රය, සංස්. වෛද්‍ය පී. එල්. බෞද්ධ සංස්කෘත මූල ග්‍රන්ථ අංක 08 මිටීලා පශ්චාත් උපාධි ආයතනය, දර්බංග. 1958, 110 පිටුව